

de mos

Jaargang 41
Juli/Augustus 2025

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

7

nidi

inhoud

- 1 Arts worden: zo ouder, zo kind
- 5 Zorgbehoefte van ouderen speelt nauwelijks rol bij verhuizen om dichterbij familie te wonen
- 8 De grijze bezoeker is de basis voor het klassieke concert

Foto: Artsybee/Pixabay

Arts worden: zo ouder, zo kind

MAARTEN WOLBERS & MARLIES OSSEWAARDE

Kinderen van artsen verwachten vaker arts te worden dan kinderen van wie de ouders geen arts zijn. Er geldt weliswaar op de hele arbeidsmarkt dat beroepsvoorkeuren van ouder op kind worden overgedragen, maar onder artsen is deze overdracht verhoudingsgewijs bijzonder groot. Wijst dit erop dat de toegang tot het artseneroep beperkt is voor personen die geen familieband met het beroep hebben?

Door de enorme groei van de onderwijsdeelname in de afgelopen decennia zijn de kansen op sociale stijging toegenomen in Nederland. Iedere jongere generatie heeft – tot voor kort althans – een betere positie in de samenleving weten te bereiken dan voorgaande generaties. Zo ook op de arbeidsmarkt. Toch is daar nog steeds sprake van kansongelijkheid, onder andere door de overdracht van beroepsvoorkeuren van ouders op hun kinderen. Deze overdracht kan direct zijn, bijvoorbeeld in de situatie dat een (boeren)bedrijf van ouders op kind wordt overgedaan, maar ook indirect, via de betrokkenheid van ouders bij de studie- en beroepskeuze van hun kind.

Van oudsher is intergenerationele beroepsmobiliteit, zoals verschillen in beroepsposities tussen generaties van ouders en kinderen officieel worden genoemd, een belangrijk vraagstuk in de sociologie. Het aantal individuen dat stijgt of daalt op de beroepsladder – los van hun onderwijssucces – wordt gezien als een maat voor hoe open de samenleving staat tegenover nieuwkomers of vernieuwing.

Een hoge mate van gelijkheid in beroepsvoorkeuren tussen ouders en kinderen kan samenhangen met minder gelijke kansen en maakt dat een samenleving blijft zoals die is.

Foto: Sasint/Pixabay

Vooraf bij opleidingen waarvoor strenge selectie en toelatingseisen bestaan, zoals geneeskunde, kan dit spelen. Het toepassen van op leerprestaties gebaseerde criteria, zoals een cijferlijst, zou ertoe moeten leiden dat sociale herkomst minder relevant is bij selectie en toelating, maar juist dan zullen ouders met hogere statusberoepen, zoals artsen, compenserende strategieën (denk bijvoorbeeld aan schaduwonderwijs) inzetten om hun kinderen een voorsprong te laten behouden. Daarnaast kan de intergenerationele overdracht van beroepsvoorkeuren belemmerend werken bij het streven naar een sociaal diverse werkvloer. Dit is het geval wanneer op de arbeidsmarkt voor ziekenhuizen en medisch-specialistische zorg, bijvoorbeeld, een aanzienlijk deel van de artsen afkomstig is uit artsenfamilies. Bovendien kan een sociaal eenzijdige samenstelling van de populatie van artsen een negatieve invloed hebben op de gezondheid(sbeleving) van patiënten. Want gedeelde sociale kenmerken tussen artsen en patiënten zorgen voor wederzijds begrip en een gemeenschappelijke context die van belang zijn voor een goede onderlinge communicatie. En een goede communicatie tussen arts en patiënt is essentieel voor effectieve zorg. Deze leidt tot een nauwkeurigere diagnose en behandeling, een ver-

hoogde therapietrouw en meer tevredenheid van de patiënt, en draagt zodoende bij aan een betere gezondheid en kwaliteit van leven.

De 'erfelijkheid' van het artsenberoep

De mate waarin arts worden in de familie zit, is nog maar zelden vastgesteld. Het belangrijkste onderzoek betreft een Zweedse studie waarin is gevonden dat een op de vijf als arts opgeleide personen een ouder heeft die ook als arts is opgeleid. In Nederland is vooral anekdotisch bewijs voorhanden dat aanwijzingen geeft voor het verschijnsel dat arts worden soms wel erfelijk lijkt. Heel recent zijn op basis van het BIG-register (Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg) weliswaar aantallen artsen gepresenteerd met ouders die ook arts zijn – zo hebben 7.444 van de in totaal 37.654 artsen in het BIG-register van 2023 een vader die hetzelfde BIG-beroep heeft (bijna 20 procent) –, maar hoe de kans om arts te worden voor kinderen van wie de ouders arts zijn zich verhoudt tot deze kans voor kinderen van wie de ouders geen artsenberoep uitoefenen, is onbekend. Hier proberen we een stap verder te komen door cijfers te tonen over de relatieve kans dat kinderen van artsen verwachten zelf ook arts te worden.

DATA 'PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT' (PISA)

Het PISA-onderzoek, dat sinds 2000 driejaarlijks wordt gehouden, is een landenvergelijkende studie naar de wijze waarop 15-jarige leerlingen worden voorbereid op het functioneren in de huidige kennismaatschappij. Ze worden getoetst in de mate waarin zij hun vaardigheden in lezen, wiskunde en natuurwetenschappen kunnen toepassen in dagelijkse situaties. De meest recente meting werd een jaar vertraagd door de coronapandemie en gehouden in 2022. Er deden toen 81 landen mee; 37 OESO-landen en 44 partnerlanden. In totaal betrof het ruim 600.000 leerlingen. In Nederland namen in dat jaar 5.046 leerlingen afkomstig van 154 scholen voor voortgezet onderwijs deel. Voor de huidige analyse wordt gebruikgemaakt van de Nederlandse PISA-gegevens verzameld in 2015, 2018 en 2022. Voor deze jaren is informatie beschikbaar over beroepsverwachtingen. Ongeveer drie kwart van de leerlingen heeft de vraag hierover beantwoord; de rest had (nog) geen duidelijk beeld van hun toekomstig beroep. Een representatieve selectie van in totaal 7.735 leerlingen is geanalyseerd van wie, gemiddeld genomen, ongeveer 6 procent arts verwacht te worden.

We maken daarbij gebruik van Nederlandse gegevens (zie kader) van het Programme for International Student Assessment (PISA), een landenvergelijkend onderzoek onder 15-jarige leerlingen in het voortgezet onderwijs. Naast leerprestaties worden allerlei achtergrondgegevens van hen verzameld, waaronder karakteristieken van de ouders, zoals hun beroep. Ook wordt gevraagd naar beroepsverwachtingen. Daarbij gaat het om de vraag wat voor soort baan leerlingen verwachten te hebben als ze ongeveer 30 jaar oud zijn. Door deze verwachtingen van leerlingen te combineren met informatie over het beroep van beide ouders kan worden vastgesteld in hoeverre er sprake is van intergenerationele overdracht van beroepsvoorkeuren, in het bijzonder of kinderen van artsen verwachten zelf ook arts te worden.

Foto: Roel Wijnants / Flickr

Verwachting om arts te worden

Van de leerlingen van wie ten minste een ouder arts is, verwacht zo'n 19 procent arts te worden (zie de figuur 1). Wanneer de vader arts is, dan ligt dit percentage zelfs nog wat hoger: in dat geval verwacht een kwart van de leerlingen arts te worden. In de situatie dat de moeder arts is, bedraagt het percentage 15 procent. Voor leerlingen van wie de ouders geen artsberoep uitoefenen is de kans dat zij arts verwachten te worden aanmerkelijk lager, namelijk 5 procent. Deze resultaten suggereren inderdaad dat er sprake is van een overdracht van beroepsvoorkeuren van ouder op kind onder artsen.

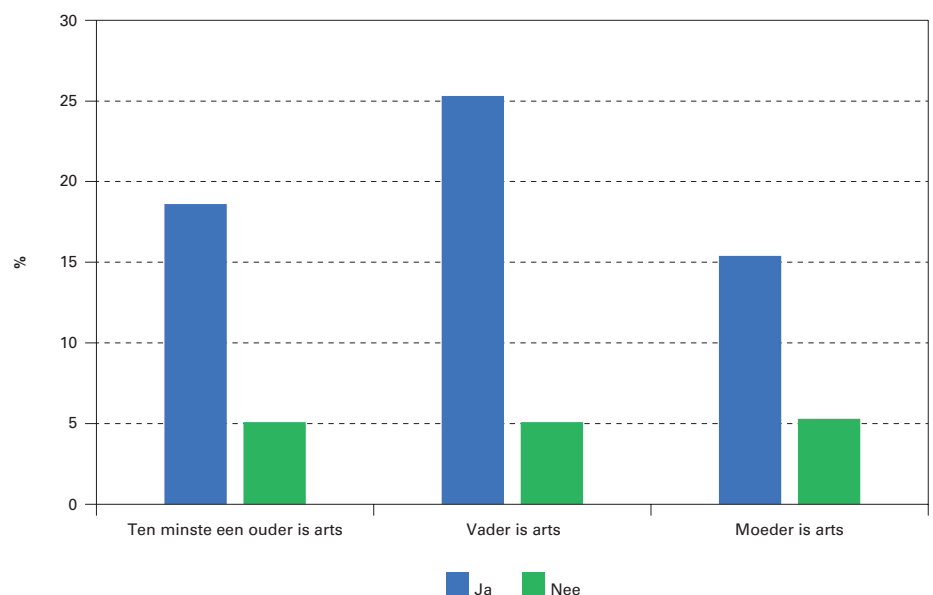
Zo ouder, zo kind

Om deze bevindingen nader te onderbouwen zijn relatieve kansverhoudingen, veelal gebruikt voor het vaststellen van intergenerationele beroepsmobiliteit, uitgerekend. Deze zijn gepresenteerd in de tabel. In dit geval wordt de kans dat een kind uit een artsengezin arts verwacht te worden vergeleken met de kans dat een kind uit een niet-artsengezin arts verwacht te worden. Uit de tabel blijkt dat de relatieve kansverhouding 4,2 is. Met andere woorden, de kans voor een kind van wie minstens een van de ouders arts is dat zelf ook verwacht arts te worden, is ruim vier keer groter dan de overeenkomstige kans voor een kind van wie beide ouders geen arts zijn. Een kind van een arts verwacht dus vaker arts te worden. Ter vergelijking: de relatieve kansverhouding gemiddeld over alle beroepen heen bedraagt 2,4 (niet in de tabel). Dit duidt erop dat er een relatief sterke intergenerationele overdracht van beroepsvoorkeuren onder artsen bestaat. Bij dochters met ten minste een ouder als arts is de gelijkensis in beroepsvoorkeuren overigens groter dan bij zonen.

Deze 'erfelijke' overdracht is alleen bij agrarische beroepen en onder juristen nog groter. Bij boeren is die overdracht er, omdat een boerderij vaak wordt overgenomen door een zoon (of dochter). Bij juristen speelt waarschijnlijk hetzelfde als

bij artsen het geval blijkt, namelijk dat het om een hoog in aanzien staande beroepsgroep gaat waar telgen uit een familie kiezen voor hetzelfde beroep. Denk daarbij bijvoorbeeld aan bekende Nederlandse advocatenfamilies.

Figuur 1. Verwachting van 15-jarige leerlingen in het voortgezet onderwijs om arts^a te worden, 2015-2022 (percentages)

Noot: ^(a) Gebaseerd op de vraag 'Wat voor soort baan verwacht je te hebben als je ongeveer 30 jaar oud bent?'

Bron: PISA (2015, 2018, 2022).

Overdracht van beroepsvoorkeuren van ouder op kind onder artsen, 2015-2022 (relatieve kansverhoudingen^a)

	Totaal		Zonen		Dochters	
	Geobserveerd	Geschat ^b	Geobserveerd	Geschat ^b	Geobserveerd	Geschat ^b
Ten minste een ouder is arts	4,2	2,6	3,5	2,2	5,2	3,2
Vader is arts	6,3	4,5	4,9	3,6	7,8	5,9
Moeder is arts	3,3	1,9	2,2 ^c	1,3 ^c	4,5	2,5

^a Hoe groter de relatieve kansverhouding, des te sterker het verband; een relatieve kansverhouding van 1 betekent dat er geen verband bestaat

^b Gecontroleerd voor opleidingsniveau ouders, migratieachtergrond, leesprestaties, opleidingstype voortgezet onderwijs en jaar van meting

^c Relatieve kansverhouding is niet statistisch significant

Bron: PISA (2015, 2018, 2022).

Foto: Jeroen Mirck/Flickr

Ook wanneer rekening wordt gehouden met het ouderlijk opleidingsniveau, de migratieachtergrond, de leesprestaties, het opleidingstype dat wordt gevolgd in het voortgezet onderwijs en het jaar van de PISA-meting (aangeduid als 'geschat' in de tabel), dan blijft overeind dat een kind van wie minstens een ouder arts is, vaker verwacht zelf ook arts te worden. De geschatte effecten zijn overigens wel geringer dan in het geval dat deze variabelen niet worden meegenomen in de analyse.

Wanneer de vader arts is, dan is de kans groter dat het kind verwacht zelf ook arts te worden dan als de moeder arts is. In beide gevallen is de intergenerationele overdracht bij dochters groter dan bij zonen. Dit sekseverschil betreft hoofdzakelijk de situatie dat de moeder arts is. Voor zonen geldt dat als zij een moeder hebben die arts is dit geen significante rol speelt bij de verwachting wel of geen arts te worden.

Conclusie

Arts worden zit voor een deel in het bloed. Kinderen van artsen verwachten vaker zelf ook arts te worden dan kinderen van wie de ouders geen artsberoep uitoefenen. Nu komt het overdragen van beroepsvoorkeuren overal voor, maar onder artsen is deze overdracht verhoudingsgewijs groot, zeker als rekening wordt gehouden met het feit dat beroepsverwachtingen van kinderen uiteindelijk veelal leiden tot de feitelijke uitoefening van dat beroep. Over de verklaring van de relatief sterke intergenerationele overdracht van beroepsvoorkeuren onder artsen valt met de gebruikte gegevens weinig te zeggen, maar dat bekendheid met een beroep via de ouders invloed heeft op de verwachting van het kind om dat beroep ook zelf te kiezen wekt op zich geen verbazing ('onbekend maakt onbemind'). Dat de appel vaak niet al te ver van de boom valt blijkt ook uit ander onderzoek. Daarnaast kunnen statusoverwegingen een rol spelen. Het blijft trouwens een open vraag of het artsberoep hierdoor meer gesloten is, maar de sterke overdracht van beroepsvoorkeuren onder artsen zou het moeilijker kunnen maken dat de artsensector een redelijke afspiegeling vormt van de patiëntenpopulatie die zij dagelijks

in de wachtkamer of aan het ziekenhuisbed aantreft. Deze afspiegeling is gewenst, omdat zoals gezegd overeenkomsten in sociaal-demografische kenmerken tussen artsen en patiënten gunstig uitpakken in termen van betere communicatie en wederzijds begrip, en uiteindelijk een betere gezondheid.

Maarten Wolbers, Radboud Universiteit,
e-mail: maarten.wolbers@ru.nl

Marlies Ossewaarde, ZorgSaam Ziekenhuis,
e-mail: m.ossewaarde@zzv.nl

LITERATUUR:

- Alsan, M., Garrick, O. en G. Graziani (2019), Does diversity matter for health? Experimental evidence from Oakland. *American Economic Review*, 109, pp. 4071-4111.
- Meelissen, M.R.M., Maassen, N.A.M., Gubbels, J., Langen, A.M.L. van, Valk, J., Dood, C., Derks, I., Zandt, M. in 't en M.H.J. Wolbers (2023), *Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht*. Enschede: Universiteit Twente.
- Polyakova, M., Persson, P., Hofmann, K. en A.B. Jena (2020), Does medicine run in the family - evidence from three generations of physicians in Sweden: retrospective observational study. *BMJ*, 371, m4453.
- Thornton, R.L., Powe, N.R., Roter, D. en L.A. Cooper (2011), Patient-physician social concordance, medical visit communication and patients' perceptions of health care quality. *Patient Education and Counseling*, (85), pp. 201-208.
- Tolsma, J. en M.H.J. Wolbers (2010), *Naar een open samenleving? Recente ontwikkelingen in sociale stijging en daling in Nederland*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Zorgbehoefte van ouderen speelt nauwelijks rol bij verhuizen om dichterbij familie te wonen

CLARA MULDER & NIELS KOOIMAN

Wie gaat er dichterbij de ouders wonen als hun ouderdom met gebreken komt? En wie van de ouderen gaat juist in de buurt van de kinderen wonen? Op basis van nieuwe data over wonen en verhuizen laten we zien dat zorgbehoefte van de ouders zelden een verhuismotief vormt voor hun volwassen kinderen. Omgekeerd zijn verhuizingen van zorgbehoeftige ouderen maar zelden gemotiveerd door nabijheid van kinderen.

In de zorg voor ouderen spelen familieleden een belangrijke rol. Deze rol zal naar verwachting nog groter worden nu de bevolking ouder wordt en personeelstekorten in de zorg eerder groter worden dan kleiner. Om een ouder familielid te kunnen verzorgen moet de geografische afstand echter niet te groot zijn, en dat is lang niet altijd het geval. Dit onderzoek verkent de vraag: wie verhuizen er om dichterbij hun familie te wonen, en welke rol speelt de zorgbehoefte van ouderen in deze verhuizingen?

Binnen families hebben ouders en kinderen doorgaans de sterkste banden en wisselen de meeste zorg en steun uit. Als familie dichtbij woont, is men vaak geneigd om te blijven, terwijl familie op afstand juist verhuizingen kan aantrekken. In dit onderzoek richten we ons op deze verhuizingen in de richting van familie.

Uit eerder onderzoek in Zweden blijkt dat ernstige gezondheidsproblemen van ouders op hoge leeftijd wel samenhangen met hun eigen verhuizingen in de richting van hun kinderen, maar niet met verhuizingen van hun kinderen in hun richting. Eerder onderzoek in Nederland laat een vergelijkbaar beeld zien: 30-plussers gingen vooral dichterbij hun ouders wonen als ze zelf gescheiden waren, alleenstaand waren, een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvingen of onlangs hun eerste kind hadden gekregen.

Uit onderzoek voor de Verenigde Staten bleek dat degenen bij wie een chronische fysieke aandoening ontstond – of dat nu recent was of langer geleden, en ongeacht leeftijd – minder vaak over lange afstand verhuisden dan anderen. Maar zij verhuisden wel vaker terug naar een gebied waar ze eerder hadden gewoond, en als ze verhuisden werd de gemiddelde afstand tot familie kleiner. Ons onderzoek bouwt voort op dit bestaande werk door zelf gerapporteerde verhuisredenen te benutten – dus of mensen zelf expliciet aangeven dat de nabijheid van familie een motief was. We koppelen deze informatie aan registergegevens over de woonafstand tot ouders en kinderen, én aan een indicator van zorgbehoefte (gebruik van formele zorg) (zie kader).

Foto: Gerd Altmann/Pixabay

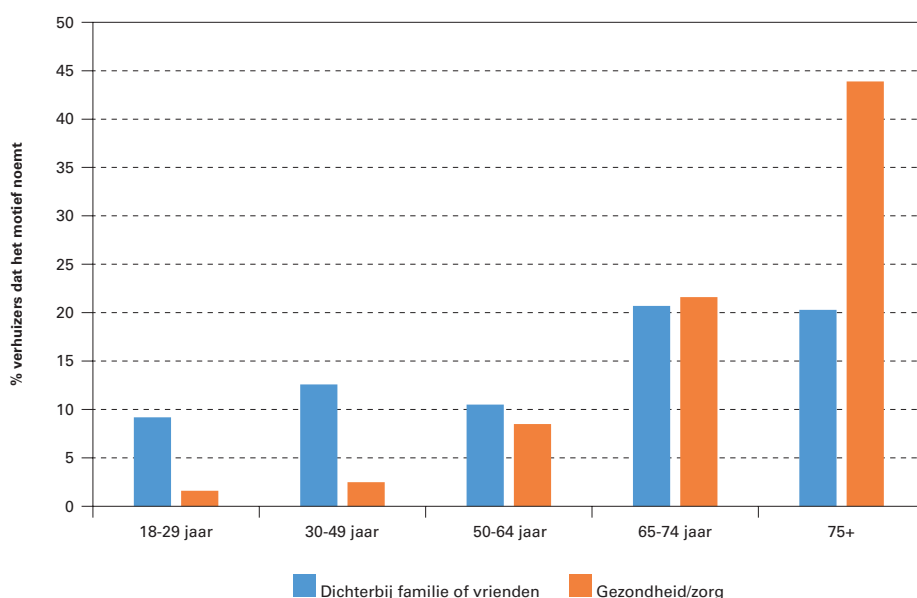
Verhuizen voor familie en gezondheid naar leeftijd

Verhuismotieven variëren sterk naar leeftijd. In de figuren 1a en 1b laten we een beeld zien van de verhuismotieven ‘dichterbij familie wonen’ en ‘gezondheid, behoefte aan zorg’ van de Nederlandse bevolking naar leeftijdsgroepen. Procentueel wordt het motief ‘dichterbij familie wonen’ vooral vaak genoemd vanaf leeftijd 65, waarna de frequentie toeneemt met de leeftijd (figuur 1a). Maar ook bij 30-64-jarigen speelt dichterbij familie wonen een rol in meer dan 10 procent van de verhuizingen. Het motief ‘gezondheid/behoefte aan zorg’ is nog meer gekoppeld aan de hogere leeftijden. In de oudste leeftijdsgroep is het veruit het meest genoemde motief. Onder de 30 worden andere motieven het vaakst genoemd, zoals zelfstandig wonen, studie, samenwonen/trouwen, woning en werk. Omdat dertigers en veertigers meer verhuizen dan ouderen, verhuizen deze leeftijdsgroepen in absolute zin het meest om dichterbij familie te wonen (figuur 1b).

Voor de figuren 1a en 1b gebruiken we de meest recente versie van het WoonOnderzoek Nederland (WoON), uitgevoerd in 2024. Voor de tabel gebruiken we gegevens uit vijf edities van WoON (2006–2018), gekoppeld aan registerdata met betrekking tot woonafstanden en gebruik van formele zorg. Met behulp van multinomiale logistische regressies analyseren we verhuisc Bewegingen van twee leeftijdsgroepen: volwassenen van 30 tot 64 jaar (waarbij we informatie gebruiken over de zorgsituatie van hun ouders) en ouderen van 65 jaar en ouder (met informatie over hun eigen zorgsituatie). Voor de 30-64-jarigen laten we alleen de resultaten zien voor het motief ‘dichterbij familie (of vrienden) wonen’. Verhuizers die behalve dichterbij familie wonen ook andere motieven hebben genoemd, zijn ingedeeld bij het familiemotief. Verhuizers die behalve dichterbij familie wonen ook andere motieven hebben genoemd, zijn ingedeeld bij het familiemotief. Voor de 65-plussers bezien we ook het verhuismotief ‘gezondheid/behoefte aan zorg’. Verhuizingen naar verzorgings- en verpleeghuizen blijven buiten beschouwing, omdat bewoners van zulke instituties niet in WoON zijn opgenomen.

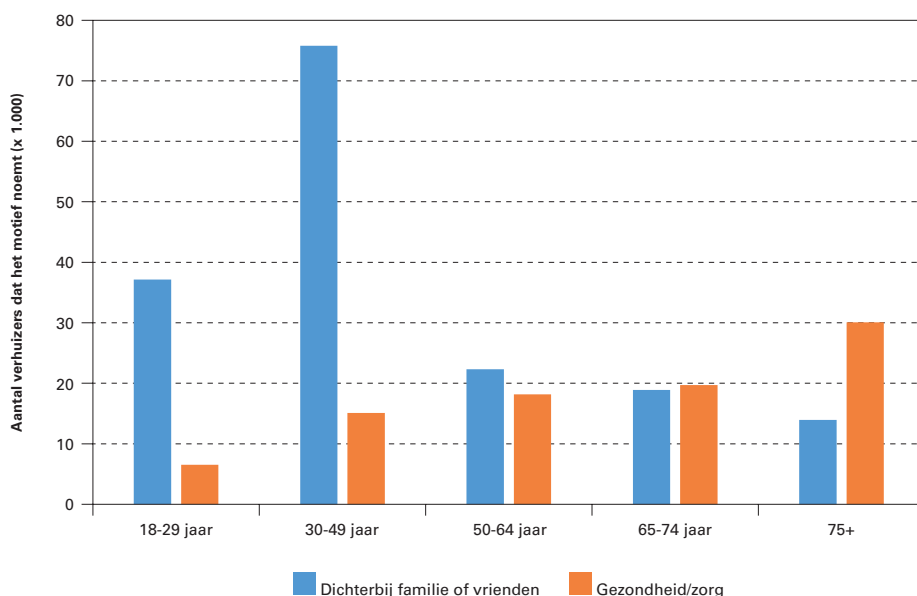
Voor de verdere details van de analyse (zoals de achtergrondkenmerken waarvoor is gecorrigeerd en de resultaten voor die achtergrondkenmerken) verwijzen we naar het wetenschappelijke artikel van Mulder en Kooiman (2024) waarop de bevindingen zijn gebaseerd.

Figuur 1a. Verhuismotieven ‘dichterbij familie’ en ‘gezondheid/zorg’ in Nederland naar leeftijd, 2024 (relatief: percentages van de verhuisden die het motief noemen)

Bron: WoonOnderzoek Nederland 2024.

Figuur 1b. Verhuismotieven ‘dichterbij familie’ en ‘gezondheid/zorg’ in Nederland naar leeftijd, 2024 (absoluut: aantallen verhuizers naar motief)

Bron: WoonOnderzoek Nederland 2024.

Verhuismotieven van 30-64-jarigen

In de tabel laten we enkele uitkomsten zien van statistische analyses van verhuizingen ingedeeld naar motief: de eerste voor de 30-64-jarigen en de tweede voor de 65-plussers. Uit het bovenste deel van de tabel blijkt dat 30-64-jarigen die meer dan 30 kilometer van hun ouders wonen vaker verhuizen om dichterbij familie te gaan wonen dan leeftijdsgenoten die geen ouders ver weg hebben wonen. Maar als de ouders formele zorg gebruiken komt dit verhuismotief niet vaker voor dan als de ouders geen zorg gebruiken. Sterker nog, 30-64-jarigen verhuizen vooral vaker om nabij hun ouders te zijn die ver weg wonen en géén zorg gebruiken. Ver weg wonende ouders die zorg gebruiken vergroten die kans maar weinig. Deze bevindingen zouden kunnen aangeven dat verhuizingen van volwassenen tussen de 30 en 64 jaar, die gemotiveerd zijn om nabij hun familie te zijn, vaker verhuizen omwille van hun eigen behoeften dan om die van hun ouders. Onze bevindingen zouden ook kunnen aangeven dat geografische toenadering van jong (30-64) naar oud (65-plus) vaker plaatsvindt voor motieven als gezelschap, gezamenlijke activiteiten en contact tussen kleinkinderen en grootouders dan om zorg te verlenen aan de ouders.

Verhuismotieven van 65-plussers

Tot slot brengen we ook de verhuiskansen in beeld naar het motief om te verhuizen voor de 65-plussers (zie onderste twee delen van de tabel). Als meer dan één kind ver weg woont (meer dan 30 kilometer) is de kans groter dat 65-plussers verhuizen vanwege nabijheid van familie dan als er geen kind ver weg woont. Het lijkt er ook op dat 65-plussers met kinderen die ver weg wonen wat minder vaak verhuizen om gezondheidsredenen. Dit kan komen doordat een deel van deze ouderen ook het familiemotief heeft genoemd en daarom daarbij is ingedeeld. Een andere mogelijkheid is dat deze ouderen relatief gezond zijn en daardoor minder vaak om gezondheidsredenen hoeven te verhuizen.

Ouderen van 65 jaar of ouder die formele zorg gebruiken, verhuizen maar iets vaker dan andere 65-plussers om dichterbij familie te wonen. Ouderen die zorg gebruiken, verhuizen wel aanzienlijk vaker wegens hun gezondheid of behoefte aan zorg. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gaan om verhuizingen naar woningen die beter toegankelijk zijn, comfortabeler of dichterbij ziekenhuizen of andere voorzieningen. Degenen die verhuizen vanwege gezondheidsproblemen of een zorgbehoefte, kunnen ook verhuizen naar verpleeghuizen of andere instellingen. Dit kunnen we echter niet vaststellen, aangezien bewoners van instellingen niet zijn opgenomen in de gebruikte data. In een aanvullende analyse hebben we ook de feitelijke verandering in afstand tot kinderen onderzocht bij een verhuizing om familie- of gezondheidsredenen. Daaruit bleek dat ouderen die formele zorg gebruikten en tenminste één kind hadden dat op afstand woonde, wel wat vaker in de richting van een kind verhuisden dan ouderen die geen formele zorg gebruikten (al was dit verband niet statistisch aantoonbaar), maar vooral juist vaker in een andere richting.

Conclusies

De resultaten van ons onderzoek laten zien dat nabijheid tot familie een motief vormt om te verhuizen voor ouders en hun volwassen kinderen. Maar dit geldt vooral als de ouders geen formele zorg gebruiken. Voor de verhuizingen van de 30-64-jarigen is het zelfs andersom: als ver weg wonende ouders formele zorg gebruiken leidt dat tot minder verhuizingen om reden van nabijheid tot familie dan als ze dat niet doen. Ook 65-plussers die zorg gebruiken, verhuizen niet aantoonbaar vaker om nabijheidsredenen dan ouderen die geen zorg gebruiken. Oudere zorggebruikers verhuizen wel vaker om gezondheidsredenen, en dan vaak niet in de richting van de kinderen.

Voor de 30-64-jarigen zijn de bevindingen in overeenstemming met eerder onderzoek, dat liet zien dat verhuizingen in de richting van familie vooral voortkomen uit eigen behoeften en niet zozeer de behoeften van het familielid. Het ontbreken van een rol van zorgbehoefte in verhuizingen om nabijheidsredenen van de 65-plussers is opmerkelijker. Hierbij moet wel worden bedacht dat onze indicator van zorgbehoefte ‘streng’ is: het feitelijk gebruik van formele zorg. Het kan zijn dat ouderen al in een eerder stadium verhuizen om nabijheidsredenen. Het kan ook zijn dat een wens van zorgbehoevende ouderen en volwassen kinderen om dicht bij elkaar te wonen zich vooral uit in het niet verhuizen van degenen die al dicht bij elkaar woonden. Afstanden tussen ouders en kinderen zijn in Nederland immers niet zo groot.

Volwassen kinderen verlenen vaak mantelzorg aan ouderen, maar het verlenen van die zorg vereist korte woonafstanden. Bij verhuizen voor familie speelt de zorgbehoefte van ouderen echter nauwelijks een rol. Het lijkt erop dat de behoefte aan mantelzorg door dichtbij wonende kinderen vooral vervuld wordt door kinderen die altijd al dichtbij woonden of tot wie de woonafstand al in een eerder stadium was verkleind, bijvoorbeeld toen er kleinkinderen werden geboren. Wat mogelijk kan helpen om de woonafstanden tussen zorgbehoevende ouders en hun kinderen te verkleinen is het stimuleren of faciliteren van dichtbij wonen, bijvoorbeeld met woonvormen die dit mogelijk maken. Maar dit zal nog een hele opgave worden, vooral nu het woningtekort toch al groot is.

Dit artikel is onderdeel van het FamilyTies-project (ERC Grant 740113).

Clara Mulder, Rijksuniversiteit Groningen,
e-mail: c.h.mulder@rug.nl
Niels Kooiman, Centraal Bureau voor de
Statistiek, e-mail: c.kooiman@cbs.nl

Relatieve kansverhoudingen^a per motief voor 30-64-jarigen en 65-plussers

Verhuiskans van 30-64-jarigen om dichtbij familie te wonen		Kansverhouding
Ouder(s) wonen verder weg dan 30 km		
Nee		1
Ja, ouders gebruiken geen zorg		1,41
Ja, ouders gebruiken wel zorg		1,11 ^b
Verhuiskans 65-plussers om dichtbij familie te wonen		
Aantal kinderen dat verder weg woont dan 30 km		
Geen		1
1 kind		1,16 ^b
Meer dan 1 kind		1,91
65-plusser is zorggebruiker		1,15
Verhuiskans 65-plussers om gezondheid/behoefte aan zorg		
Aantal kinderen dat verder weg woont dan 30 km		
Geen		1
1 kind		0,87 ^b
Meer dan 1 kind		0,83 ^b
65-plusser is zorggebruiker		2,59

^a De relatieve kansverhoudingen duiden de kans aan op verhuizen voor familie of gezondheid per categorie respondenten, vergeleken met de referentiegroep die op 1 is gezet. Bijvoorbeeld: 30-64-jarigen van wie de ouders ver weg wonen en zorg gebruiken verhuizen ongeveer anderhalf keer zo vaak (1,41 staat tot 1) om dichtbij familie te gaan wonen als 30-64-jarigen van wie de ouders niet ver weg wonen.

^b Dit cijfer verschilt statistisch niet significant van 1 op 5%-betrouwbaarheidsniveau.

Bron: WoonOnderzoek Nederland 2006-2018 en registerdata CBS.

LITERATUUR:

- Artamonova, A., Gillespie, B. J. en M. Brandén (2020), Geographic mobility among older people and their adult children: The role of parents' health issues and family ties. *Population, Space and Place*, 26(8), e2371.
- Mulder, C.H. en M. Kalmijn (2006), Geographical distances between family members. In P.A. Dykstra, M. Kalmijn, T.C.M. Knijn, A.E. Komter, A.C. Liefbroer en C.H. Mulder (red.), *Family solidarity in the Netherlands*, Alblasterdam: Dutch University Press, pp. 43-62.
- Mulder, C.H. en N. Kooiman (2024), Moving for proximity to family, care needs and the locations of family members: An analysis of matched survey and register data. *Population, Space and Place*, 30(3), e2713.
- Mulder, C.H. en M.J. van der Meer (2009), Geographical distances and support from family members. *Population, Space and Place*, 15(4), pp. 381-399.
- Smits, A.W.M. (2010), Moving close to parents and adult children in the Netherlands: The influence of support needs. *Demographic Research*, 22(31), pp. 985-1014.
- Spring, A., B.J. Gillespie en C.H. Mulder (2024), Internal migration following adverse life events: Assessing the likelihood of return migration toward family. *Population, Space and Place*, 30(3), e2711.

De grijze bezoeker is de basis voor het klassieke concert

Onderzoek naar leeftijds- en generatie-effecten in het klassieke concertbezoek vanaf 1979 laat zien dat het concertbezoek toeneemt met het ouder worden. Het concertbezoek is ook gedaald over generaties maar deze daling lijkt af te vlakken bij recente generaties.

Al decennialang zijn er meldingen in de landelijke media die waarschuwen dat het vergrijzende concertpubliek een potentiële bedreiging vormt voor het voortbestaan van klassieke muziek. Tegenover deze doemberichten staan echter ook optimistische geluiden waarin de vergrijzing wordt gezien tegen de achtergrond van een groeiende doelgroep van gezonde, actieve en kapitaalkrachtige senioren. De drijvende krachten achter de vergrijzing van het concertpubliek worden echter zelden onderzocht. Vergrijzing van het concertpubliek kan het gevolg zijn van twee – elkaar niet uitsluitende – verklaringen. De eerste legt de nadruk op leeftijdsverschillen: met het ouder worden neemt de tijd, financiële ruimte en appreciatie voor klassieke muziek toe en als gevolg daarvan neemt het concertbezoek toe. De tweede verklaring legt de nadruk op generatieverschillen. Oudere generaties groeiden op met klassieke muziek en waren ook in hun jeugd al bezoeker van concerten. Zij blijven dit doen tot op hoge leeftijd. Jongere generaties daarentegen hebben andere voorkeuren voor cultuur, een breder aanbod aan muziek, en zouden een tanende belangstelling voor de klassieke muziek tentoonspreiden. Om deze twee mechanismen achter de vergrijzing te onderzoeken hebben we een dataset opgesteld over het bijwonen van concerten van klassieke muziek van 1979 tot 2022.

Uit de analyse van deze cijfers blijkt dat het bijwonen van concerten redelijk constant bleef gedurende de periode van 1979 tot 2022, met ongeveer 15-20 procent van de ondervraagde mensen die jaarlijks één of meer concerten

bijwoonden. Het publiek vergrijst echter onmiskenbaar. Was tot de eeuwwisseling het aandeel ouderen in de concertzaal minder dan 25 procent, in het heden bestaat bijna zestig procent van het publiek uit 65-plussers. Zowel leeftijds- als generatieverschillen zitten achter deze trend. Het bijwonen van concerten van klassieke muziek neemt toe met de leeftijd en piekt rond de 75-80 jaar; 25 procent van deze leeftijdsgroep bezoekt klassieke concerten. Na leeftijd 80 neemt het concertbezoek duidelijk af. Degenen die tussen 1935 en 1954 zijn geboren zijn de meest frequente bezoekers en de daaropvolgende generaties gaan steeds minder vaak. De daling over generaties vlakkt wel wat af.

De generaties vertonen ook verschillende leeftijdsprofielen (zie figuur). De oudere generaties laten een sterke toename zien met de leeftijd, maar ook een snelle en vroege afname: zo begint het bijwonen al af te nemen rond de leeftijd van 65 bij de cohorten geboren tussen 1925 en 1934. Voor latere generaties begint de daling veel later, na de leeftijd van 75-80; een duidelijke illustratie van de opkomst van meer actieve ouderen. De jongste generaties daarentegen laten een vlakker patroon van toename zien met de leeftijd. Deze generaties zijn echter nog te jong om te kunnen zien of hun deelname tot op hoge leeftijd zal blijven stijgen, zoals we zagen bij de generaties die hen voor gingen.

Matthijs Kalmijn, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: kalmijn@nidi.nl

Kène Henkens, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, UMCG, e-mail: henkens@nidi.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl of via onze site: nidi.nl/nl/demos/

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

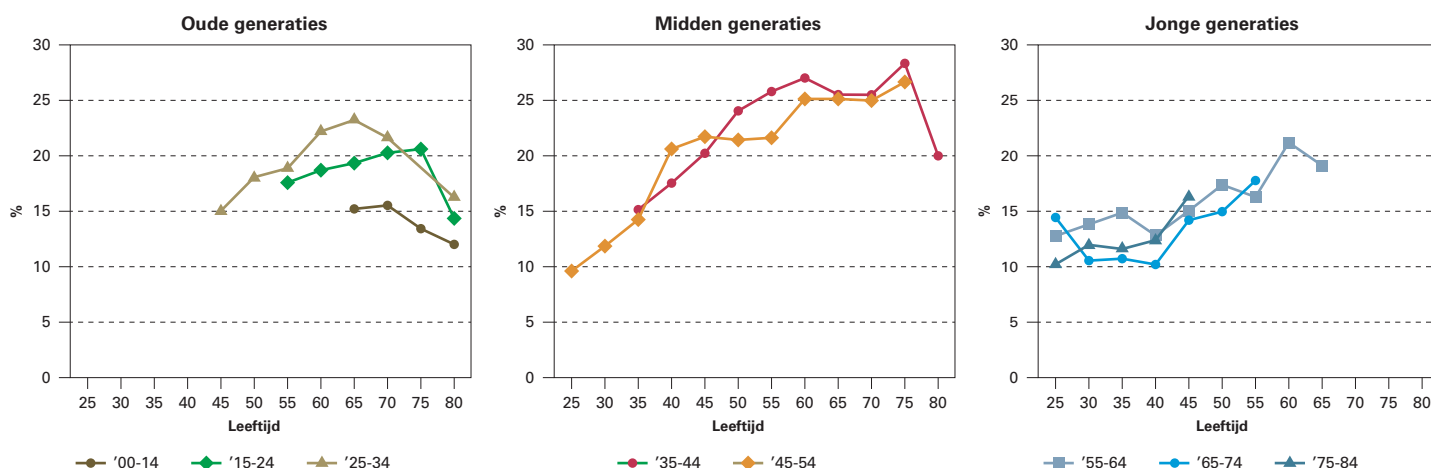
colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Nico van Nimwegen, redacteur Lin Rouvroye, redacteur Juul Spaan, redacteur Maaike van der Vleuten, redacteur Jasper Bosma, redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage (070) 356 52 00
Telefoon	demos@nidi.nl
E-mail	https://nidi.nl/demos
Internet	gratis
Abonnementen	Koninklijke Van der Most www.up-score.nl
Druk	
Opmaak	

LITERATUUR:

- Kalmijn, M. en K. Henkens (2025), Het publiek vergrijst maar het klassieke concert blijft. *Economisch Statistische Berichten*, 109(4837), pp. 416-419.
- Kalmijn, M. en K. Henkens (2023), *Forty years of social and demographic change in the Netherlands: An integrated harmonized survey data set, 1979–2022*. Te vinden op SocArXiv papers: <https://doi.org/10.31235/osf.io/ev57t>

Frequentie klassieke concertbezoek naar leeftijd en generaties (proportie dat één keer per jaar of vaker een concert bezoekt)

Noot: oude generaties = geboren tussen 1900-1934; midden generaties = geboren tussen 1935-1954; jonge generaties = geboren tussen 1955-1984. N = 95.124 personen van 25 jaar en ouder.

Bron data: de Aanvullende Voorzieningsgebruiksonderzoek (dat liep tot 2007) en de kleinere Vrijtijdsomnibus (vanaf 2007). Beide enquêtes werden uitgevoerd door het Sociaal en Cultureel Planbureau en het CBS.